

УДК 34:60

ПРАВОВІДНОСИНИ БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ БІОТЕХНОЛОГІЙ

**О.Ю. ПІДДУБНИЙ, кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України¹**

Стаття містить аналіз сучасного змістового наповнення правовідносин із забезпечення біологічної безпеки на прикладі правовідносин, що реалізуються у сфері біотехнологій, а також погляди автора на поняття співвідношення таких правовідносин і можливі шляхи розвитку законодавства в означеній сфері.

Біологічні технології, сфера біотехнологій, біологічна безпека, державний контроль.

Технології, що лежать в основі зброї масового ураження: ядерної, біологічної або хімічної, були вельми могутні, і створені ними озброєння володіють жахливою силою. Однак виробництво ядерного озброєння незмінно потребує, принаймні зараз, дуже рідкісних сировинних матеріалів та ретельно охоронюваної інформації; програми створення біологічної та хімічної зброї, в свою чергу, вимагають порівняних за масштабами зусиль. Технології ХХІ ст. – генетика, нанотехнологія і робототехніка – настільки могутні, що здатні породити новий клас зловживань і катастроф. Але що робить їх особливо небезпечними – це те, що вони доступні невеликим групам або навіть поодиноким дослідникам. Вони не вимагають доступу до рідкісної сировини або масштабного виробництва. Одне тільки знання технології робить можливим їх використання [16].

Мабуть, найважливішим напрямом правового регулювання у сфері біотехнологій є забезпечення біологічної безпеки, незалежно від галузі, в якій здійснюються дослідження або застосовуються результати біотехнологій.

Передумови дослідження суспільних відносин у сфері біотехнологій з позицій права знаходяться у працях відомих вчених у галузі екологічного, природоресурсного, аграрного права. Зокрема, дослідження В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, С.Б. Гавриша, В.М. Єрмоленка, А.П. Гетьмана, І.І. Каракаша, О.С. Колбасова, В.В. Костицького, М.В. Краснової, О.І. Крассова, Н.Р. Малишевої, М.І. Малишка, В.Л. Мунтяна, В.І. Семчика, Н.І. Тітової, В.Ю. Уркевича, Ю.С. Шемшученка, М.В. Шульги дають нам уявлення про загальні засади правового регулювання

природокористування, раціонального використання природних ресурсів, їх збереження і відтворення, застосування технологічних інновацій у сільськогосподарській сфері.

Різні аспекти біотехнологій, біотехнологічної діяльності, біобезпеки, біоетики, генної інженерії, клонування досліджували в свої працях фахівці на більш спеціалізованому рівні: Н. Білан, Л. Бондар, Г. Бистров, І. Гиренко, О. Грибко, В. Завгородня, А. Йойриш, Ю. Краснова, О. Красовський, Т. Короткий, В. Курзова, В. Курило, В. Лозо, М. Медведєва, Н. Мельничук, Ю. Размєтаєва, Р. Стефанчук, В. Третьякова, Ю. Храмова, Г. Чеботарьова, К. Шахбазян та деякі інші.

Проте дослідження біологічної безпеки, складається таке враження, йдуть згори, від правової теорії, існуючого міжнародного і національного законодавства, і тому є досить складними, дещо відокремленими від повсякденної практики правовідносин. Тому метою і завданням даної роботи є демонстрація дещо іншого наукового погляду на біологічну безпеку, напрацьованого в результаті дослідження правовідносин, що складаються у сфері біотехнологій.

Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття в преамбулі містить наступні надзвичайно важливі положення: усвідомлюючи швидке поширення сучасної біотехнології, а також зростаючу стурбованість громадськості щодо її потенційної шкідливої дії на біологічне різноманіття, а також враховуючи ризики для здоров'я людини, визнаючи, що сучасна біотехнологія відкриває величезні можливості для підвищення добробуту людей, якщо її розвивати і використовувати з дотриманням відповідних заходів безпеки щодо довкілля і здоров'я людини [2].

Об'єктами забезпечення біологічної безпеки, як можна вивести з норм даного документа, є довкілля, біологічне різноманіття, життя та здоров'я людей.

Загалом, основною метою Протоколу є регулювання порядку транскордонних переміщень генетично модифікованих організмів. Це є також основним недоліком даного документа, оскільки умовний (для природи) поділ на адміністративні кордони не відповідає сутності явища, яке регулюється, а саме: здатності живих організмів не тільки бути предметом експортно-імпортних операцій, а й поширюватися самостійно. Щоправда, в протоколі є певна, не зовсім точна згадка про таку можливість. Зокрема, ст. 25 регулює відповідальність за незаконні транскордонні переміщення, проте вони також розглядаються як винні дії однієї зі сторін протоколу, причому навіть не суб'єкта, який здійснив таке незаконне переміщення, а саме держави, з території якої воно відбулось, що, втім, відповідає загальним принципам міжнародного публічного права.

Модельний закон про безпеку діяльності, пов'язаної з генетично модифікованими організмами, прийнято на двадцять сьомому

пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав-учасниць СНД [7]. У законі, зокрема, зазначається, що людський організм не може бути об'єктом генетичних модифікацій.

Серед позитивних сторін Модельного закону також слід назвати норму, що встановлює необхідність оприлюднення кожного повідомлення про навмисне внесення у навколишнє середовище та випуску на ринок в 10-денний строк з моменту отримання компетентним органом такого повідомлення. Також Модельним законом передбачено участь громадськості в прийнятті рішень щодо поводження з ГМО.

На сучасному етапі вчені-юристи здебільшого звикли у правовідносинах, пов'язаних з біотехнологіями, бачити один бік – біологічну безпеку і збереження біологічного різноманіття. Про те, що це не зовсім так, наша позиція висловлена в інших роботах, у цій же статті планується розглянути сучасні підходи українських науковців до поняття «біологічна безпека» в контексті застосування біотехнологій.

Не секрет також, що загроза біотехнологій набуває забарвлення певної «іноземної загрози». Це відобразилось і в законодавстві, і на рівні побутового світогляду українців. На те є певні об'єктивні причини: Україна не знаходиться серед лідерів світової біотехнологічної промисловості, а передові країни не поспішають ділитися своїм потенціалом, розглядаючи нашу державу та інші країни переважно як ринок збуту та рекрутування перспективних кадрів у свої лабораторії, де набагато краща дослідницька база і вищий рівень життя.

З метою розгляду проблеми біобезпеки виключно на засадах юридичного дослідження, слід уважно розглянути термінологію, якою послуговується юридична наука у галузі екологічної та біологічної безпеки.

Словник з аграрного права тлумачить поняття екологічної безпеки як стан захищеності довкілля від порушення його екологічної рівноваги. Біологічна безпека визначається як стан середовища життєдіяльності людини, за якого відсутній негативний вплив його чинників (біологічних, хімічних, фізичних) на біологічну структуру і функцію людської особи у нинішніх і майбутніх поколіннях; також відсутній незворотній негативний вплив на біологічні об'єкти навколишнього природного середовища (біосферу) та сільськогосподарських рослини і тварин [17, с. 31].

Послуговується поняттями, визначеними законодавством про екологічну небезпеку при визначенні біологічних загроз і В. Курзова, зокрема в своєму дослідженні; виходячи з того, що той чи інший вид діяльності включено до переліку видів діяльності, що становлять підвищену екологічну небезпеку, зараховує його до джерел біологічної небезпеки [4, с. 207]

Існує слушна думка, висловлена В. Завгородньою, про те, що доцільно вести мову про біобезпеку взагалі, як стан захищеності людини та довкілля від будь-яких негативних біологічних факторів, біобезпеку в галузі використання продуктів біотехнологій як її складову

(біотехнологічна безпека), біобезпеку у сфері використання методів генної інженерії та генетично модифікованих організмів (генетична безпека) [1, с. 119]. Якщо з першим підвидом поняття біобезпеки цілком можливо погодитись, оскільки біобезпека включає в себе як убезпечення від загроз з боку біотехнологій, так і загроз природного характеру, то в подрібненні цього терміна на складові, які відповідають окремим методам біотехнології, про що сама авторка зазначає в своїй статті, немає потреби, оскільки це призведе до подальшого заплутування термінологічного апарату науки екологічного права.

М. Медведєва зазначає, що більшість зарубіжних дослідників пов'язує питання правової регламентації біотехнологій з поняттям біологічної безпеки, під якою розуміють зусилля, спрямовані на зменшення і ліквідацію потенційних ризиків, що є результатом використання біотехнологій та їх продуктів для людини та навколишнього середовища [6, с. 34].

Думка В. Курила та І. Гиренко полягає в тому, що актуальними питаннями державного контролю у сфері забезпечення біобезпеки при поводженні з ГМО у світлі глобалізації проблеми збереження фіторізноманіття (таку назву має стаття) є недосконалість системи державного контролю, відсутність ефективних польових наглядових програм, а вирішенням є удосконалення законодавства про охорону фіторізноманіття, врахування рекомендацій Нагойського протоколу про доступ до генетичних ресурсів. Для цього, в свою чергу, пропонується встановлення контролю над територіями, введення поняття вільних від ГМО зон, покладення відповідних повноважень на Головну державну екологічну інспекцію України, яку слід обладнати лабораторіями і набрати відповідний штат підготовлених спеціалістів та запровадити їх взаємодію з Державною ветеринарною та фітосанітарною службою і Державною санітарно-епідеміологічною службою [5, с. 227].

Погоджуючись в цілому з необхідністю посилення державного контролю в означеній сфері, слід зазначити, що спочатку має бути визначена мета запровадження серії запропонованих заходів, адже сам по собі контроль може дати лише інформацію про стан справ у підконтрольній сфері, але без концептуального розуміння і серед науковців, і серед практиків механізму дії ГМО на навколишнє природне середовище, шляхів його поширення, маршрутів завезення, місць зберігання, і врешті-решт мети усіх цих дій, чого насправді немає серед юристів фахівців сучасності, контроль так і залишиться сукупністю хаотичних, часто піарних заходів.

Одним із основних напрямів забезпечення національної безпеки в екологічній сфері законодавством визнається недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин, організмів [14].

Огляд потенційних механізмів забезпечення біологічної безпеки з точки зору потрапляння продуктів біотехнологій з-за кордону допомагає виділити технічні бар'єри (Угода про технічні бар'єри в торгівлі) та санітарні та фітосанітарні заходи (Угода про санітарні та фітосанітарні заходи (далі – СФЗ). Згідно з першим документом, Україна зобов'язалась надавати пріоритет використанню міжнародних стандартів як основи для національних стандартів. Водночас країна зберігає право повноцінно захищати здоров'я та безпеку людей, життя тварин та рослин тощо, покладаючись на науково обґрунтовану інформацію та докази. Згідно з другим названим документом, санітарні та фітосанітарні норми при імпорті сільськогосподарських продуктів відрізняються від технічних бар'єрів, які стосуються переважно питань національної безпеки, попередження недобросовісної практики та захисту довкілля, а також охорони здоров'я або безпеки людей, життя рослин і тварин з цілями, відмінними від тих, за якими приймаються санітарні та фітосанітарні норми. Водночас угода надає країнам-членам необмежене право впроваджувати норми, які спрямовані на підвищення рівня захисту, якщо для цього є наукове обґрунтування та країна вважає, що вона потребує вищого рівня захисту в даному конкретному випадку [0, с. 19–20].

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин, виведення генетично змінених організмів, виробництво інших продуктів біотехнології здійснюється лише в установленому порядку і за наявності позитивних висновків державної екологічної експертизи [15].

Існує також Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» [13]. *Об'єкт підвищеної небезпеки* – об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру;

небезпечна речовина – хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля, сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям.

Біохімічне, біотехнічне і фармацевтичне виробництво включені до Переліку видів діяльності, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 554 [12].

У теорії інколи використовується близьке до цього поняття *правова охорона навколишнього природного середовища від негативних біологічних впливів*, що включає регулювання поведження з шкідливими біологічними об'єктами, їх розведення та охорону навколишнього природного середовища від зараження в процесі господарської діяльності, прямо не пов'язаної з мікробами, та карантин тварин і рослинних організмів. У свою чергу *правове регулювання поведження з біологічними речовинами* включає реєстрацію мікроорганізмів, ліцензування та регулювання поведження з небезпечними біологічними речовинами і регулювання колекцій мікроорганізмів [3, с. 586]. Також правовим інструментом є екологічні вимоги до створення біологічних об'єктів, не властивих природі, а саме: вимоги до генно-інженерної діяльності та інтродукції живих організмів. Окремим інструментом біологічної безпеки також є правова охорона вод, атмосферного повітря і ґрунтів від негативного біологічного впливу [3, с. 597–603].

Окрім харчового, біологічна безпека, пов'язана з використанням продуктів бітехнологій у їжу, має також і медичний аспект. Стаття 3 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» встановлює, що держава забезпечує безпечність та якість харчових продуктів з метою захисту життя і здоров'я населення від шкідливих факторів, які можуть бути присутніми у харчових продуктах [10].

Отже, в цілому слід погодитись із розумінням біологічної безпеки як специфічного підвиду безпеки екологічної. Проте не можна ігнорувати взаємозв'язок біологічної безпеки з екологічною безпекою продуктів харчування, оскільки значна частина зусиль сучасної біотехнології спрямована на забезпечення продовольчої безпеки (насамперед її кількісного параметру, з огляду на мету – підвищення врожайності і подолання голоду в глобальному масштабі), а отже, одні й ті самі генетично модифіковані організми при їх вирощуванні можуть становити біологічну небезпеку, а при потраплянні до харчових продуктів – являти собою вже певний ступінь небезпеки харчових продуктів. У якості аргументації можна знову послатись на згаданий вже словник: безпека харчових продуктів – відсутність загрози шкідливого впливу харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів на організм людини [17, с. 30]; безпечність харчового продукту – стан харчового продукту, що є результатом діяльності з виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами, та забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдає шкоди здоров'ю людини (споживача) якщо він спожитий за призначенням [17, с. 30].

Також, погоджуючись зі спеціалістом у галузі адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки [4, с. 208], до даної групи правовідносин підставно було б віднести правовідносини у галузі забезпечення біологічної безпеки медикаментів, ветеринарних

медикаментозних препаратів, кормів, кормових добавок і преміксів, оскільки біологічна небезпечність цих продуктів також прямо або опосередковано, через споживання кінцевого харчового продукту, може справляти вплив на організм людини.

З точки зору завдань правового регулювання правовідносини біологічної безпеки умовно можливо розподілити на наступні групи: безпека трансферу біотехнологій; біологічна безпека харчової продукції; біологічна безпека медикаментів та засобів біотехнологічної терапії; захист прав людини і охорона моральних засад суспільства; відтворення життя як біологічного ресурсу

За правовими функціями в даній галузі правовідносини, що знаходяться в стадії становлення, можна розподілити на: забезпечення безпеки поширення біотехнологій (трансферу біотехнологій), забезпечення безпеки використання біотехнологій, забезпечення охорони прав громадян і захисту інтересів та моральних засад суспільства.

Таким чином, біологічна безпека, на наш погляд, має являти собою такий стан, що гарантує відсутність загроз для всіх біологічних об'єктів, які в свою чергу є складовими навколишнього природного середовища, з боку біологічних факторів шкідливого впливу, тобто різного роду природних або штучних живих організмів і структур.

З цього поняття слід виділити власне безпеку використання біотехнологій, тому що біологічна безпека є ширшим поняттям, оскільки біологічно небезпечний вплив не завжди пов'язаний з продуктами біотехнологій. В свою чергу біотехнологічно небезпечні фактори слід умовно розподілити на прямі – тобто ті, що були створені цілеспрямовано, але мають доведені чи ймовірні шкідливі властивості за певних умов, і ті, що виникли як побічний продукт, наприклад, мікроорганізми, що набули стійкість до біотехнологічного антибіотику і стали являти собою підвищену небезпеку. Це також є продуктом біотехнологій.

Отже, безпека біотехнологічної діяльності – це такий стан контролю за використанням біологічних технологій, при якому гарантується відсутність загроз для життя і здоров'я громадян, а також виключаються будь-які негативні наслідки для навколишнього природного середовища з боку штучних біологічних агентів та факторів, створених у результаті таких технологій.

Безпека власне біотехнологічної діяльності – це та соціальна цінність, з приводу якої складаються охоронні правовідносини у сфері біотехнологій. Вона являє собою такий рівень аналізу, моніторингу, контролю, юридичного примусу, при якому гарантується безпечність для людини та довкілля будь-якого дослідження, проекту, експерименту, розробки чи готового продукту, пов'язаних з біотехнологічною діяльністю, а також відповідність цілей і результатів вказаних явищ моральним засадам суспільства та суворе дотримання прав людини [8, с. 280].

Даний стан гарантується охоронними правовідносинами, які становлять самостійний комплекс, що регулюється комплексним правовим інститутом забезпечення безпеки біотехнологічної діяльності, що містить норми екологічного та, в окремих випадках, адміністративного права.

Суб'єктами даних правовідносин є органи державної влади, громадяни, українські та іноземні юридичні особи, українські й міжнародні громадські організації. При цьому суб'єкти, що здійснюють дослідження і впровадження результатів біотехнологічної діяльності, повинні мати як елемент спеціальної правоздатності закріплення відповідної діяльності в статуті, а також пройти ліцензування на право здійснення біотехнологічної діяльності. Частково дана вимога вже реалізована в законодавстві, зокрема у згаданому вище Законі України «Про державну систему біобезпеки...» [11].

Отже, засобами забезпечення біологічної безпеки є оцінка ризику на етапі закритих систем, що є самостійним методом і знайшов самостійне відображення у даній роботі, а також після внесення продуктів біотехнологій у відкриту систему засобами забезпечення біологічної безпеки є моніторинг та ремедіація екосистем. Під ремедіацією в даному разі ми розуміємо науково обґрунтоване втручання фізичними, хімічними або біологічними засобами у екосистему, що зазнала ураження від біологічних негативних факторів, з метою припинення завдання шкоди та максимального усунення її наслідків.

На нашу думку, небезпека ГМО, якщо вона є, знаходиться не на полях і не на продуктових прилавках, як би голосно не звучали заклики створити тотальну систему контролю в усіх сферах. Небезпеку треба шукати і, відповідно, вивчати, обмежувати правовими заходами біля її, так би мовити, джерела: в іноземних лабораторіях, на митниці, в представництвах і відділах реалізації іноземних компаній-виробників такої продукції.

ГМО – це не епідемія, не вірус, не хвороба, це передусім комерційний продукт, в розробку якого вкладені чималі кошти, праця талановитих науковців і який має значні ефективні властивості, завдяки яким той, хто вирощує сільськогосподарську продукцію, надав цьому продукту перевагу серед інших. І тут, біля джерела, першопричини ГМО, слід шукати спочатку проблему, формулювати її, а потім шукати шляхи вирішення – як адміністративні, так і економічні. Причому перевагу слід віддавати іншим, або навіть регулювання в цій сфері частково віддати громадським організаціям споживачів та виробників сільськогосподарської продукції, адже всім відома неефективність державного апарату. Все це викличе збільшення штатів, утворення нових структурних одиниць органів, де фахівці отримуватимуть 1–2 тисячі гривень заробітної плати, як і в решті державних органів, а отже, матимуть завідомо нижчу кваліфікацію, ніж розробники того ж ГМО, що буде спробою наздогнати «Феррарі» на

«Ланосі», призведе лише до чергового корупційного незграбного та неефективного органу контролю, де переважна частина роботи буде зводитись до складання звітності про ефективність та необхідність власної діяльності.

А ті контрзаходи, які відбуваються так би мовити «в полі», в тому числі у сільському господарстві, харчовій промисловості, оптово-роздрібній мережі, мають бути вторинними і чітко зорієнтованими: знаючи достеменно про джерело небезпеки, простіше локалізувати його прояви, що відбулись у відкритій системі, якщо таке навіть трапилось. Адже коли знаєш, що саме і де шукати, то пошуки ці набагато ефективніші.

На підтримку цього підходу слід навести думку фахівців у галузі екологічного права, які обґрунтовують, що при інтенсивному використанні природних ресурсів з'являється необхідність в їх охороні від небажаних антропогенних впливів, які призводять до негативних наслідків, у тому числі й до забруднення довкілля. Міра забруднення визначається при здійсненні екологічного моніторингу, за допомогою якого можна отримати необхідну інформацію для виявлення змін у довкіллі, захисту життя та здоров'я населення від загрози довкілля, зумовленого його забрудненням, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорони природних ресурсів [9, с. 104].

Проте можливо піти далі й констатувати, що метою моніторингу є виявлення не тільки забруднень, а й будь-яких кількісних і якісних змін стану навколишнього природного середовища, а згодом і «програмування», якщо можна так висловитись, заданих параметрів біологічного ресурсу, яким є життя на планеті. Одним із таких «параметрів» є дотримання стану біологічної безпеки.

Список літератури:

1. Завгородня В. Проблеми формування юридичної термінології у сфері правового забезпечення біологічної безпеки / В. Завгородня // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 117–120.
2. Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття // Офіційний вісник України. – 2002. – № 41. – С. 5. – Ст. 1900.
3. Крассов О.И. Экологическое право : учебник / О.И. Крассов : 2-е изд., пересмотр. – М. : Норма, 2008. – 672 с.
4. Курзова В.В. Щодо питання визначення джерел біологічної небезпеки // Науковий вісник НУБіП України. – 2011. – № 157. – С. 204–211.
5. Курило В.І. Актуальні питання державного контролю у сфері забезпечення біобезпеки при поводженні з ГМО у світлі глобалізації проблеми збереження фіторізноманіття / В.І. Курило, І.В. Гиренко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2012. – № 173. – Частина друга. – С. 208–228. – (Серія «Право»).
6. Медведева М.О. Міжнародне право і біотехнології / М.О. Медведева ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – К. : Вид. дім «Промені», 2006. – 256 с.

7. Модельний закон про безпеку діяльності, пов'язаної з генетично модифікованими організмами : прийнятий на двадцять сьомому пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав-учасниць СНД (Постанова № 27-9 від 16 листопада 2006 року).

8. Піддубний О.Ю. Безпека біотехнологічної діяльності як складова національної безпеки на сучасному етапі / О.Ю.Піддубний // Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть : Тези доповідей Міжнародної наук.-теоретич. конф. – Тернопіль : Астон, 2009. – С. 278–280.

9. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : моногр. / [А.П. Гетьман, М.В. Шульга, А.М. Статівка та ін.] ; за ред. А.П. Гетьмана та В.Ю. Уркевича. – Х. : Право, 2012. – 448 с.

10. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1998. – № 19. – Ст. 98.

11. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : Закон України від 31 травня 2007 р. № 1103-V // Голос України. – 2007. – 21 черв. (№ 108). – С. 20–21.

12. Про затвердження переліку видів діяльності, що становлять підвищену екологічну небезпеку : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 554.

13. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України // Офіційний вісник України. – 2000. – № 17. – С. 5. – Ст. 690.

14. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 351.

15. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 2. – С. 40. – Ст. 47.

16. Рикардо Домингес. Неизбежность торжества нанотехнологий 3.0 фрагменты постбиотической эры / Рикардо Домингес // Biomediale: современное общество и геномная культура ; сост. и общ. ред. Дмитрия Булатова. – Калининград : КФ ГЦСИ, ФГУИПП «Янтарный сказ», 2004 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://biomediale.nccakaliningrad.ru/index.php3?blang=ru&mode=notes>

17. Словник з аграрного права / уклад.: В.П. Жушман, О.О. Погрібний, В.Ю. Уркевич ; за ред. В.П. Жушмана. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010 – 160 с.

18. Членство України в СОТ: огляд зобов'язань та коментарі до них / І. Бураковський, В. Рнавчук, А. Кузнецова та ін. : наук. видання. – Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття». – 43 с.

Статья содержит анализ современного смыслового наполнения правоотношений по обеспечению биологической безопасности на примере правоотношений, которые реализуются в сфере биотехнологий, а также взгляды автора на понятие соотношения данных правоотношений и возможные пути развития законодательства в означенной сфере.

Биологические технологии, сфера биотехнологий, биологическая безопасность, государственный контроль.

The article contains the analysis of the current semantic content of legal relations on biosafety for example, relationships, which realising in biotechnology, as well as the author's views on the concept of relationship these relationships and ways of development of legislation in the said area .

Biological Technology, biotechnology, bio-security, government control.